

Pehr Jonssons julotta

av Simon Forsström

I Pehr Jonssons dagbok står en kort notis om att vintervägarna julen 1779 var så igenyrda, att man inte kunde komma fram med släde till julottan i Hille. Man måste åka skidor. Vilken eller vilka Pehr Jonsson hade i sällskap framgår inte av notisen. Uppgiften innebär en tjugig frestelse, att med fantasins hjälp följa med på den färden.

Pehr Jonsson, som säkert hittade i skogen lika bra som i sin egen ficka, skulle nog ha kunnat åka spikrakt på målet, men att i mörker ta sig fram genom tät skog är mycket svårt. Han valde nog någon av vintervägarna, som nu var snöfyllda, men lämnade en liten ljusning. Man kan ju gissa, att skidåkarna tog den vinterväg, som fortfarande går över Västervallen och som finns markerad redan på 1771 års bykarta över Oppala. De små, grå stugorna och fjäsen sov där sin vintersömn nedbäddade i den vita, mjuka snön liksom väntande på något.

Vintervägarna leder över Västerrönningen, som ligger i utkanten av Oppala.

Nu gick färden utför delvis långa utförsbackar och snart skymtade ljusen från byn. Små, grå stugor med ljus i fönstren skymtade i backarna. Nere bland bondgårdarna i bykärnan sågs många irrande ljuspunkter från lyktor och törvedsbloss.

Omkring ån låg bondgårdarna så tätt, att de bildade gator och alla hade portlidret, som ledde till det helt inbyggda gårdstunet, vettande utåt byvägen. Påbyltade gestalter skyndade hit och dit. Det var hästskrik och klingande pinglor. Från hundratals små, blyinfattade fönsterrutor trängde ljus från sömniga talgdankar. De glasrutor, som var mycket gamla, bröt skenet i dekorativa färger.

Den vanligaste vintervägen från Oppala söderut till Hille plogades över Mårdängsjön. Efter det förut nämnda ”urvädret” måste kanske bönderna denna jul välja någon av vägarna, som ledde genom Björke eller genom Mårdäng.

De skidåkande skogsborna tog genvägen över Mårdängsjön. Det kanske inte var så lätt, att i mörkret orientera sig till den lilla 1300-talskyrkan söder om sjön, men kanske ringaren redan hade satt igång den lilla klockan i klockstapeln.

Efter att ha kryssat sig fram bland kyrkstallar, folk och hästar kom de så fram till den ljusstrålade lilla helgedomen, som även utifrån lystes upp av alla de bloss av vilka ottebesökarna gjort en flammande brasa.

Man kan förmoda, att Pehr och hans sällskap var ganska nöjda då den två till tre timmar långa ottan var slut och julottefirarna strömmade ut på kyrkbacken vid den lilla klockans klang.

Det var stjärnklart och gnistrande kallt då skidåkarna vände kosan hemåt. Julottan hade börjat mycket tidigt och ännu var någon timme till gryningen. Glidet var gott under de hemgjorda björkskidorna och de kom fram till Oppala ungefär samtidigt med hästskjutsarna från byn. Vi kan gott anta, att ”finnarna” blev inbjudna av någon bekant, där de fick smaka av julbordets mat och dryck.

När de lämnade Oppala hade solen kommit ganska högt och kunde i den absoluta stillheten trola fram ett pärlglimmande skimmer över allt det vita. Tystnaden bröts endast av en och annan storfågels uppflog.

Hemkänslan ökade ju längre in i skogen de kom. Här var deras rike. Skidspåret går över en myr, där Pehr har en liten timmerlada och några vinterhässjor. Den lilla forsen, som störtar ner i myren, är nu nästan helt köldbunden, men där brukar uttrarna leka och där har Pehr och en granne timrat ett litet ålhus, vars polhemslås stänger obehöriga ute.

Bosjöns vita snötäcke börjar skymta mellan stammarna. I bergknallen där till höger finns ett björnide som ibland är bebott. Här börjar den stora Norrmarken, som i norr gränsar till Hamrånge sockens utskogar. Här är de verkliga tassemarkerna.

I några höga björkar på andra stranden av Bosjön betar några orrar av de frostiga knopparna. De ser ut som svarta klumpar i allt det vita, där de niger omkring bland grenarna. En av dem har fått syn på människorna och sträcker på halsen, men avståndet är betryggande och han bubblar fram en halv strof ur vårspelet. När vårvintern kommer skall hela skogen koka av dessa fåglars rusiga spel.

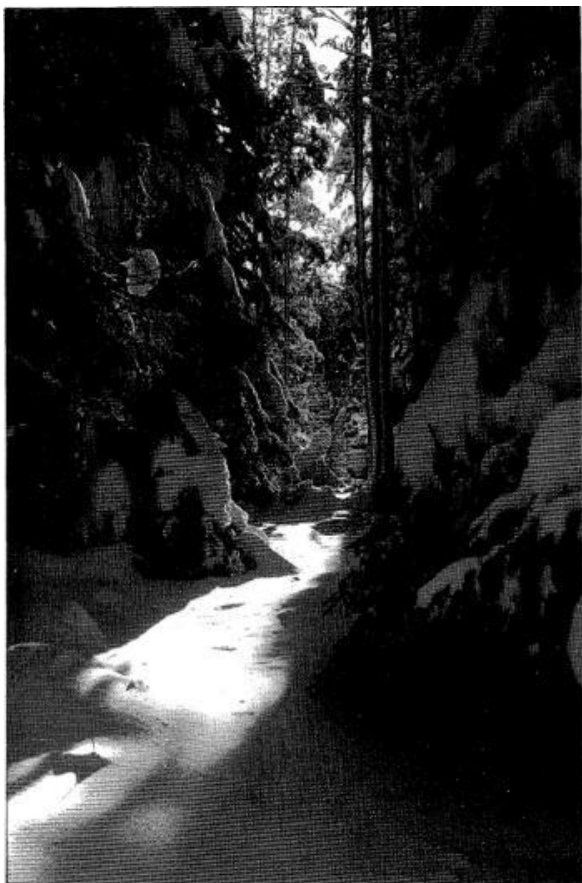

Foto: UfO

Ett nytt skidspår korsar de åkandes. Det är nog någon av Pehrs familj, som skidat upp till Stångsjön, där hans dräng firat julen med att vakta två försenade milor. Drängen är inte ensam här, ty det vilda skyr inte milröken utan dras gärna till den. Nästan varje dag slår tjädern i topp omkring milorna och på den stora tallheden intill har de sitt spelevenemang under våren.

På andra sidan sjön genar Pehr över Dammrönningen, som fått sitt namn av Dammån, en förbindelse mellan Skarvsjön och Bosjön. Dammrönningen var en fin slätteräng, men under vårfloden hade lekgäddorna där sin mest eftersökta lekplats. Som torpeder sköt de stora hongäddorna fram, ofta med ryggfenorna ovan vattnet och de oftast mindre hangäddorna flummade omkring som sinnesförvirrade. Vid fiske där stängde man inte av maden med nät, utan tog vad man behövde med ljuster och håv. I Skarvsjön hade man delat upp de smala vattenvägarna så att varje gård traditionellt hade sin fångstplats. Omkring Storholmen, omgiven av små holmar, fanns det gott om sådana ställen, där man kunde placera sina rotvävda tinor under vårfisket. Fisket, som för övrigt bedrevs året runt på lediga stunder, gav ett bra tillskott till självhushållet.

Någon jakträtt hade inte Oslättfors bruk lämnat, mne att det fanns bössor i stugorna skvallrar Pehrs ”siörnäl” om. Småviltet, hare och skogsfågel, kostade man sällan krut på. De fångades med finurliga fällor och snaror. Troligen kom bössorna fram under storfåglarnas speltid. En inbiten tjäderskytt kunde nog helt enkelt inte motstå detta skyttes tjustning. Riskan var nog inte heller så stor, att skogvaktaren lämnade sin sköna säng i Oslättfors för att vara uppe i storskogen mellan ett och två på natten.

När julottefirarna kom hem till gårdstunet, kom husets kvinnor från fejset med morgonmjölken. Pehr ställer sina skidor mot stallsväggen och går in och tar en bit hembakad julbulle och en mugg hembryggt öl. Sedan går han in i den lilla kammaren och sträcker ut sig på sängens fårskinnsfällar. Han är hemma.

[Hillebygden, Nr. 3, 1989]